

МЕДИЧНИЙ ЖАРГОН ЛІКАРЯ В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ  
«ПРОФЕСІЙНА МЕДИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЛІКАРЯ З ПАЦІЄНТОМ»THE MEDICAL JARGON OF THE DOCTOR IN THE CONTEXT  
OF STUDYING THE DISCIPLINE “PROFESSIONAL MEDICAL  
COMMUNICATION OF THE DOCTOR WITH THE PATIENT”

Стаття стосується теоретичного і навчально-методичного аспектів проблеми медичного жаргону лікаря в контексті вивчення дисципліни за вибором «Професійна медична комунікація лікаря з пацієнтом українською мовою» для студентів третього року навчання спеціальності 222 «Медицина» Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського. Вивчення дисципліни передбачає забезпечення комунікативних потреб студентів у навчально-професійній і навчально-науковій сферах, закладає основи фахової мови медика з перспективою їх подальшого використання у професійній діяльності, продовжує формувати комунікативні навички майбутніх спеціалістів.

Акцентовано на тому, що проблема жаргонізації потребує вивчення з погляду лінгвістики, комунікації і культури мови. Дослідження особливостей функціонування і вживання медичних жаргонізмів у лікарській практиці є важливим у контексті формування комунікативних навичок майбутніх спеціалістів і рівня культури їх спілкування. Представлено навчально-методичні матеріали до практичного заняття «Медичний жаргон лікаря» для викладачів і студентів медичних закладів вищої освіти. Змістове наповнення відповідає програмі навчальної дисципліни: жаргонізація як одна з визначальних тенденцій у функціонуванні лексики української мови; професійний жаргон; професійна розмовна мова; жаргонізми на позначення медичних понять і процесів; медичний жаргон і культура мови; шляхи подолання жаргону. Розроблена система вправ ознайомлює студентів з основними диференційними ознаками професіоналізмів і професійних медичних жаргонізмів, вчить визначати механізми формування медичного жаргону і його місця в системі мови, розвиває вміння розрізняти специфіку жаргонної лексики серед інших лексичних шарів.

Звернуто увагу на співвідношення медичного жаргону із культурою мови і культурою лікаря загалом. Окреслено основні шляхи подолання медичного жаргону.

**Ключові слова:** жаргонологія, жаргон, медичний жаргон, медичні жаргонізми, професійна комунікація.

The article deals with the theoretical and educational and methodological aspects of the problem of medical jargon of a doctor in the context of studying the discipline of choice «Professional medical communication of a doctor with a patient in the Ukrainian language» for students of the third year of study in specialty 222 «Medicine» of Ternopil National Medical University named after I. Ya. Gorbatchevskiy. The study of the discipline provides for the communication needs of students in the educational-professional and educational-scientific spheres, lays the foundations of the professional language of a doctor with the prospect of their further use in professional activities, and continues to form the communicative skills of future specialists.

It is emphasized that the problem of jargonization needs to be studied from the point of view of linguistics, communication and language culture. The study of the peculiarities of the functioning and use of medical jargon in medical practice is important in the context of the formation of communication skills of future specialists and the level of culture of their communication.

Educational and methodological materials for the practical lesson «Medical jargon of a doctor» for teachers and students of medical institutions of higher education are presented. The content corresponds to the program of the academic discipline: jargonization as one of the determining trends in the functioning of the vocabulary of the Ukrainian language; shoptalk; professional spoken language; jargonisms for medical concepts and processes; medical jargon and language culture; ways to overcome jargon.

The developed system of exercises acquaints students with the main differential features of professionalism and professional medical jargon, teaches to determine the mechanisms of formation of medical jargon and its place in the language system, develops the ability to distinguish the specifics of jargon vocabulary among other lexical layers.

Attention is drawn to the relationship between medical jargon and the culture of the language and the culture of the doctor in general. The main ways to overcome medical jargon are outlined.

**Key words:** jargonology, jargon, medical jargon, medical jargonisms, professional communication.

УДК 378.147:811.161.2'276.3:614.253  
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.33>

**Стефанишин К.Л.,**

канд. пед. наук, доцент,  
доцент кафедри української мови  
Тернопільського національного  
медичного університету  
імені І.Я. Горбачевського Міністерства  
охорони здоров'я України

**Новицька О.І.,**

канд. філол. наук, доцент,  
доцент кафедри української мови  
Тернопільського національного  
медичного університету  
імені І.Я. Горбачевського Міністерства  
охорони здоров'я України

### Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасний етап розвитку української мови (і не тільки) характеризується активним змішуванням усно-розмовних компонентів та їхнім впливом на норми сучасної літературної мови. «Просторіччя, сленг, жаргон, арго, діалекти дедалі активніше використовуються в різноманітних сферах спілкування, включаючи засоби масової інформації, інтернет-спілкування та сучасну художню літературу» [2, с. 158]. Як зазначає Є. Редько, відомий дослідник українських соціолектів, «ці елементи,

якнайприкметніше відбиваючи неоднорідність та стратифікованість суспільства, стають ідентичними маркерами представників різних соціальних груп і репрезентують їхні світоглядні, ціннісні та комунікативні особливості» [4, с. 3].

### Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Як свідчать наукові праці, дослідження жаргонології в Україні розпочалося на початку 90-х років ХХ ст. Першими були загальні теоретичні дослідження (О. Горбач, Й. Дзендзелівський, Л. Масенко, Л. Ставицька). Пізніше з'являється

низка наукових розвідок, в яких висвітлюється специфіка жаргону окремих професійних груп: науковий жаргон (П. Селігей), спортивний (Л. Карпець), комп'ютерний (Л. Компанцева, І. Щур), журналістський (А. Євграфова, Н. Третяк), жаргон офіціантів (І. Линчак), медичний жаргон (В. Юкало) [2]. Нині жаргонна лексика є предметом дослідження лінгвістики, соціолінгвістики, соціолектики, жаргонології, культури мови.

Незважаючи на активну увагу дослідників до проблеми жаргонізації української лексики, слід звернути увагу на недосконалість термінологічного апарату, що є першопричиною різнотлумачень і сплутування понять «сленг», «жаргон», «арго», «просторіччя», «соціальний діалект» тощо. На думку відомої української дослідниці жаргонної лексики Л. Ставицької, професійний жаргон – напіввідкрита лексико-фразеологічна підсистема, яка розвивається й функціонує в мовленні людей певного фаху чи роду заняття і відображає експресивне, суб'єктивно-оцінне ставлення до своєї професійної діяльності та до себе в ній [5].

Одиницями професійного жаргону є жаргонізми – «слова, властиві розмовному мовленню певного середовища людей, насамперед пов'язаного з професійною діяльністю, однаковими захопленнями, тривалим перебуванням у колективі» [7, с. 54]. Наприклад: *мотор* (серце), *гаманець* (шлунок), *коза*, *вертоліт*, *літак* (гінекологічне крісло), *труба* (товста вена), *бики* (мікобактерії туберкульозу, бацила Коха – БК), *білка*, *білочка* (алкогольний делірій), *невдача* (геморой), *клініка* (дивна поведінка), *грити руки*, *різати* (оперувати), *кроплі* (краплі), *стріляти* (електрична дефібриляція серця), *тяжкий слабкий* (тяжкохворий), *непруха* (кишкова непрохідність), *нарушняк* (гостре порушення мозкового кровообігу), *гагри* (психіатрична лікарня). До цієї категорії зараховуємо також неправильні терміни: *нормальна фізіологія* (фізіологія), *тонкий кишечник* (*кишківник*) (тонка кишка), *аскорбінка* (кислота аскорбінова), *пероральні цукрознижуючі препарати* (синтетичні гіпоглікемічні (протидіабетичні) препарати), *причинний фактор розвитку захворювання* (патогенний чинник, фактор розвитку захворювання) [5; 6; 7; 8].

Як правило, медичний жаргон обмежується усним використанням і неофіційними нотатками, які не є частиною історії пацієнта (паперової чи електронної). Він не зустрічається в медичних картах хворих і практично не використовується у присутності пацієнтів. Професійні медичні жаргонізми мають, зазвичай, паралелі в термінології.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Зважаючи на актуальність проблеми професійного жаргону в контексті лінгвістики, комунікації, культури мови тощо, автор програми дисципліни «Професійна медична комунікація лікаря з пацієнтом українською мовою»

І. Заліпська [9] не могла залишити поза увагою питання, пов'язані з особливостями функціонування і вживання медичних жаргонізмів у лікарській практиці.

**Мета статті** – запропонувати навчально-методичні матеріали до теми «Медичний жаргон лікаря», розроблені авторами публікації та апробовані на практичних заняттях з вибіркової дисципліни «Професійна медична комунікація лікаря з пацієнтом українською мовою» викладачами кафедри української мови ТНМУ імені І. Я. Горбачевського. Матеріали укладені з урахуванням програмових вимог для підготовки студентів, які навчаються у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України за освітньою програмою «Лікувальна справа» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 222 «Медицина» і включають матеріал, який є змістовою частиною програми [9].

#### **Виклад основного матеріалу.**

**Тема заняття.** Медичний жаргон лікаря.

**Основні питання, які розглядаються на занятті:**

1. Жаргонізація як одна з визначальних тенденцій у функціонуванні лексики української мови.
2. Професійний жаргон.
3. Професійна розмовна мова.
4. Жаргонізми на позначення медичних понять і процесів.
5. Медичний жаргон і культура мови.
6. Шляхи подолання жаргону.

#### **Здобувач вищої освіти повинен знати:**

1. Поняття «територіальний діалект», «просторіччя», «жаргон», «арго», «сленг», «суржик».
2. Особливості професійного жаргону, медичного жаргону.
3. Співвідношення медичного жаргону із культурою мови і культурою спілкування лікаря.
4. Шляхи подолання жаргону.

#### **Здобувач вищої освіти повинен уміти:**

1. Розмежовувати поняття «територіальний діалект», «просторіччя», «жаргон», «арго», «сленг», «суржик».
2. Визначати динамічні процеси у лексико-семантичній системі сучасної української мови і функціональний аспект професійного жаргону.
3. Стежити за своїм мовленням, аналізувати його, контролювати слововживання медичного жаргону.

#### **Перелік практичних робіт**

1. Засвоєння термінології до теми.
2. Дискусія щодо запропонованих питань.
3. Тренувальні вправи.

#### **Методика виконання практичної роботи**

**Робота 1. Обговорення та дискусія за основними питаннями заняття** (Необхідний матеріал до теми розміщено у системі Moodle на сторінці

дисципліни і студенти опрацьовують його напередодні підготовки до практичного заняття).

**1. 1.** Що таке «жаргонізація»? Як позначається її вплив на літературні норми сучасної української мови? **2.** Назвіть імена українських науковців, які займаються вивченням жаргонної лексики. **3.** Окресліть зміст понять «територіальний діалект», «просторіччя», «жаргон», «арго», «сленг», «суржик». **4.** Охарактеризуйте дефініцію «професійний жаргон». Назвіть функції жаргону (соціолекту) у мовленні. **5.** Які є різновиди мови професійного спілкування медичних працівників? Охарактеризуйте їх. **6.** Професіоналізми і професійні жаргонізми: проблема розмежування. Прокоментуйте, ілюструючи прикладами на позначення медичних понять і процесів. **7.** Як співвідноситься медичний жаргон із культурою мови і культурою лікаря загалом? **8.** Назвіть шляхи подолання жаргону.

**1. 2.** Опрацюйте статтю Олени Шаргородської «Лікарі пацієнтів «заводять», «качають», «садять на трубу», перш ніж «відпустити»», перейшовши за покликанням [https://gazeta.ua/articles/neliterturna-leksika/\\_likari-pacijentiv-zavodyat-kachayut-sadyat-na-trubu-persh-nizh-vidpustiti/430932](https://gazeta.ua/articles/neliterturna-leksika/_likari-pacijentiv-zavodyat-kachayut-sadyat-na-trubu-persh-nizh-vidpustiti/430932). Як авторка пояснює появу медичного жаргону?

### **1. 3. Робота в групах.**

Студенти умовно розділяються на 2 групи: прихильники професійного (медичного) жаргону та опоненти. Кожен учасник називає по одному факту на підтримку своєї позиції.

### **Робота 2. Виконання тренувальних вправ.**

**2. 1.** Доберіть до жаргонізмів та арготизмів відповідні медичні терміни. Використовуйте слова для довідки.

Вертоліт, невдача, білочка, гріти руки, гаманець, кроплі, психи, стріляти, труба, тяжкий слабкий, аскорбінка, пероральні цукрознижуючі препарати, причинний фактор розвитку захворювання, нарушняк, тепленький хворий, додихайли, доходяги, блейлер, непруха, відпустити, НЛО, одиниця.

Слова для довідки: шлунок, геморої, психіатрія, товста вена, алкогольний делірій, оперувати, краплі, електрична дефібриляція серця, не перешкоджати смерті безнадійно хворого, тяжкохворий, кислота аскорбінова, гінекологічне крісло, синтетичні гіпоглікемічні (протидіабетичні) препарати, патогенний чинник, кишкова непрохідність, гостре порушення мозкового кровообігу, грошовитий пацієнт, пацієнти віком 70 років і старші, хворі, що можуть одужати, нерухово лежачий об'єкт, шприц об'ємом один кубічний сантиметр, хвороба Блейлера.

**2. 2.** У поданих реченнях знайдіть медичні жаргонізми. З'ясуйте механізми та мотиви жаргонної номінації.

**1.** Викликай айболита, бо дуже погано себе почуваю. **2.** Коли про це думаєш, стає спершу прикро, потім нудно, а потім взагалі навалює страшний депресняк. **3.** Всі довкола вважали, що

він шизонувся. **4.** Після сварок із дружиною він постійно напивався аж до білочки. **5.** «Якась вона вальнута жінка», – подумав він. **6.** У відділення завезли нового літака. **7.** Сьогодні йому вперше у лікарській практиці довелося гріти руки самостійно. **8.** Йому як новенькому у відділенні доручили одних додихайл. **9.** Уся палата заповнена НЛО. **10.** Не чекайте від нього відповіді, він же у відключці. **11.** Весь останній рік він провів у гаграх. **12.** У мене немає слів, це просто клініка. **13.** Щось останнім часом мотор підводить. **14.** Результати досліджень показали, що це бики.

**2. 3.** Укладіть міні-словник медичного жаргону лікаря (20-30 слів), виокремлюючи такі основні номінативно-тематичні групи цієї лексики:

- 1) лексичні одиниці на позначення працівників медичного закладу;
- 2) лексеми на позначення категорій пацієнтів;
- 3) лексичні одиниці на позначення відділів, підрозділів закладу;
- 4) лексеми на позначення медичного обладнання;
- 5) лексичні одиниці на позначення виробничих процесів, дій і станів;
- 6) лексеми на позначення професійної медичної документації тощо.

Скористайтеся «Словником жаргонної лексики української мови» (<http://ukr-zhargon.wikidot.com/>) або методом опитування лікарів-практиків.

**Висновки.** Важливою складовою у цьому контексті є навчити студентів – майбутніх медичних працівників – не піддаватися впливу «модних» тенденцій і знати чітку межу вживання жаргонізмів у мовленні. Для цього існують шляхи подолання жаргону: стежити за своїм мовленням, аналізувати його, контролювати слововживання, у разі потреби перевіряти за відповідним словником; удосконалювати фахове мовлення, читати фахову літературу, користуватися спеціальними словниками, набувати практики публічних виступів із фахової тематики тощо.

**Перспективу подальших пошуків у напрямі дослідження** вбачаємо у розробці навчально-методичних матеріалів для самостійної роботи студентів до теми.

### **БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:**

1. Берлінський Юрій. Особливості розуміння явищ арго, сленгу та жаргону у лінгвістиці. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Випуск 33. Том 1. С. 123–130.
2. Линчак І. М. Особливості професійного жаргону офіціантів. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: філологія. 2017. Вип. 17. С. 158–166.
3. Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми: монографія / [Вихрущ А. В., Гавришак І. І., Гнатишин С. І., Заліпська І. Я. та ін.] ; за ред. А. В. Вихруща, К. Л. Стефанишин. Тернопіль: ТНМУ, 2022. 282 с.

4. Редько Є. О. Соціальні діалекти (арго, жаргон, сленг) : методичні рекомендації до міжфакультетської вибіркової дисципліни. Харків, 2020. 98 с.

5. Ставицька Леся. Арго, жаргон, сленг. Соціальна диференціація української мови : монографія. Київ : Критика, 2005. 464 с.

6. Ставицька Леся. Український жаргон : словник: містить близько 4070 слів і понад 700 стійких словосполучень. Київ : Критика, 2005. 496 с.

7. Українська мова (за професійним спрямуванням) : підручник / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко,

О. Д. Турган та ін. ; за ред. С. М. Луцак. Київ : ВСВ «Медицина», 2017. 360 с.

8. Шаргородська Олена. Лікарі пацієнтів «заводять», «качають», «саджать на трубу», перш ніж «відпустити». *Gazeta.ua*. URL: [https://gazeta.ua/articles/neliterturna-leksika/\\_likari-paciyentiv-zavodyat-kachayut-sadyat-na-trubu-persh-nizh-vidpustiti/430932](https://gazeta.ua/articles/neliterturna-leksika/_likari-paciyentiv-zavodyat-kachayut-sadyat-na-trubu-persh-nizh-vidpustiti/430932).

9. Zalipska I. Ya. «Professional Medical Communication between a Doctor and a Patient» as an elective course in high educational establishments. *Медицина освіти*. 2023. № 4. С. 127–131.